

Циганова Надія Вікторівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

Tsyganova Nadiia

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Banking and Insurance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
ORCID: 0000-0002-5186-8884*

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-10-10494

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАКРОФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

FORMATION OF THE INTERNATIONAL FINANCIAL ARCHITECTURE AND ITS ROLE IN ENSURING MACROFINANCIAL STABILITY

Анотація. Вступ. Характерною ознакою сучасного етапу розвитку світового господарства є поширення глобалізаційних процесів, які охоплюють усі сфери суспільного життя, насамперед, фінансово-економічну, посилюють взаємозв'язки та взаємозалежність національних економік. В умовах фінансової глобалізації набувають поширення ідеї зміцнення симбіозу національних систем та міжнародної фінансової системи, відповідно до яких передбачається підвищення ефективності економічної політики окремих країн, краща взаємодія національних та міжнародних інститутів у сфері формування та реалізації фінансово-кредитної політики, посилення кредитної і стабілізаційної потужності міжнародних фінансових організацій (МФО), у тому числі збільшення їх ресурсних можливостей. Остання світова фінансова криза підтвердила невідповідність існуючих організаційних та інституційних механізмів міжнародних фінансових організацій вимогам та викликам сучасного етапу розвитку міжнародних економічних відносин, що викликає необхідність їхнього комплексного реформування. Для забезпечення макрофінансової стабільності в умовах територіальної та інституціональної інтеграції ринків необхідне посилення і підвищення ефективності міжнародного співробітництва у сфері формування міжнародних регуляторних механізмів в контексті подальшого реформування міжнародної фінансової архітектури, що потребує теоретичного і методологічного обґрунтування.

Мета статті полягає у дослідженні функцій міжнародних фінансових організацій в контексті формування міжнародної фінансової архітектури та їх ролі у забезпеченні макрофінансової стабільності країн-членів на основі аналізу наявних тенденцій фінансування та кредитування, проведенні аналізу взаємодії України з МФО та оцінки її механізмів, стратегій і результатів з точки зору економічного розвитку, фінансової стабільності, інвестиційного потенціалу, ризиків та перспектив розвитку України під час війни та у період повоєнної реконструкції.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) дані сайтів міжнародних фінансових організацій, Міністерства фінансів України, Національного банку України; 2) публікації науковців щодо функцій і результатів діяльності МФО, її ефективності.

У процесі дослідження були використані наступні методи: історичний (при дослідженні етапів формування міжнародної фінансової архітектури та розбудові системи МФО), теоретичного узагальнення (при визначенні функцій МФО, форм та напрямів взаємодії державних інституцій з МФО), статистичний (при аналізі показників діяльності МФО та їх взаємодії з Україною).

Результати. Міжнародні фінансові організації відіграють важливу роль у глобальній економіці, забезпечуючи фінансову підтримку, технічну допомогу та координацію економічної політики між країнами. Вони сприяють стабільності та розвитку міжнародної фінансової системи, підтримують економічні реформи та розвиток інфраструктури. Економіко-правове регулювання діяльності МФО здійснюється на основі міжнародних договорів, конвенцій та внутрішніх нормативних актів країн-учасниць.

В умовах глобальної нестабільності контроль за діяльністю міжнародних фінансових організацій з боку міжнародної спільноти знаходиться на дуже низькому рівні та вимагає значного посилення. За таких обставин головною міжнародною проблемою у політичному контексті є пошук шляхів поєднання глобального регулювання з демократичною звітністю та прозорістю міжнародних фінансових відносин. Проблеми формування глобальної фінансової архітектури та ефективної системи МФО полягають у значних протиріччях в інтересах суб'єктів міжнародних фінансових відносин, недосконалих механізмах та методології їх регулювання. У сучасних умовах міжнародні фінансові організації здійснюють значний вплив на регулювання світової економіки, і виконують таким чином окремі функції глобального управління. Але при цьому їх діяльність потребує не просто реформування, а й створення умов для надання реальної допомоги країнам, що потребують лібералізації торговельних, інвестиційних та фінансових потоків, забезпечення мобільності робочої сили та інформації, надання необмеженого доступу до знань.

Перспективи. Незважаючи на значний інтерес науковців до функціонування і ролі МФО, значну кількість наукових публікацій, присвячених даній проблематиці, прискорення процесів фінансової глобалізації та зростання їх впливу на національні економіки визначають потребу подальших наукових пошуків. Зокрема недостатньо розробленими залишаються екологічні наслідки глобалізаційних процесів та розбудова ефективних механізмів міжнародної співпраці у цьому напрямку. Є потреба у науковому обґрунтуванні структурних трансформацій світової економіки під впливом глобального перерозподілу фінансових ресурсів як наслідку функціонування міжнародних фінансових організацій та їх співпраці з національними інституціями.

Ключові слова: міжнародна фінансова архітектура, макрофінансова стабільність, забезпечення макрофінансової стабільності, міжнародні фінансові організації, МВФ, Світовий банк, ЄБРР.

Summary. Introduction. A characteristic feature of the current stage of world economic development is the spread of globalization processes, which encompass all spheres of social life, primarily financial and economic, strengthening the interconnections and interdependence of national economies. Under conditions of financial globalization, ideas of strengthening the symbiosis between national and international financial systems are becoming widespread. These ideas envision improving the effectiveness of individual countries' economic policies, better interaction between national and international institutions in forming and implementing financial and credit policies, and strengthening the credit and stabilization capacity of international financial organizations, including increasing their resource capabilities. The recent global financial crisis confirmed the inadequacy of existing organizational and institutional mechanisms of international financial organizations to meet the requirements and challenges of the current international economic relations development stage, necessitating their comprehensive reform. To ensure macro-financial stability in conditions of territorial and institutional market integration, it is necessary to strengthen and improve the effectiveness of international cooperation in forming international regulatory mechanisms in the context of further reforming the international financial architecture, which requires theoretical and methodological justification.

The aim of the article is to study the functions of international financial organizations in the context of forming international financial architecture and their role in ensuring the macro-financial stability of member countries based on the analysis of current financing and lending trends, conducting an analysis of Ukraine's interaction with IFOs and evaluating its mechanisms, strategies and results in terms of economic development, financial stability, investment potential, risks and prospects for Ukraine's development during the war and in the period of post-war reconstruction.

Materials and methods. The research materials include 1) data from the websites of international financial organizations, including the National Bank of Ukraine, and 2) scholarly publications regarding the functions and results of IFO activities and their effectiveness.

The research process used the following methods: historical (studying the stages of international financial architecture formation and the development of the IFO system), theoretical generalization (determining IFO functions, forms, and directions of interaction between state institutions and IFOs), and statistical (analyzing IFO performance indicators and their interaction with Ukraine).

Results. International financial organizations play an important role in the global economy by providing financial support, technical assistance, and economic policy coordination between countries. They contribute to the stability and development of the international financial system and support economic reforms and infrastructure development. Economic and legal regulation of IFO activities is carried out based on member countries' international treaties, conventions, and internal regulations.

Under conditions of global instability, the international community's control over international financial organizations' activities remains very low. In such circumstances, the leading international problem in the political context is finding ways to combine global regulation with democratic accountability. The problem lies in who, by what means, and in whose interests will carry out its regulation. Since it must be acknowledged that international financial organizations carry out certain positive actions in regulating the world economy, thereby performing specific functions of global governance, their activities require not just reform but also creating conditions for providing real assistance to countries that need liberalization of trade, investment, and financial flows, ensuring labor and information mobility, and providing unlimited access to knowledge.

Prospects. Despite significant scholarly interest in the functioning and role of IFOs and numerous scientific publications devoted to this issue, the acceleration of financial globalization processes and their growing influence on national economies determine the need for further scientific research. In particular, the environmental consequences of globalization processes and the development of effective mechanisms for international cooperation in this direction remain insufficiently developed.

There is a need for scientific substantiation of structural transformations in the world economy under the influence of global redistribution of financial resources due to the functioning of international financial organizations and their cooperation with national institutions.

Key words: international financial architecture, macrofinancial stability, ensuring macrofinancial stability, international financial organizations, IMF, World Bank, EBRD.

Постановка проблеми. Характерною ознакою сучасного етапу розвитку світового господарства є поширення глобалізаційних процесів, які охоплюють усі сфери суспільного життя, насамперед, фінансово-економічну, посилюють взаємозв'язки та взаємозалежність національних економік. В умовах фінансової глобалізації набувають поширення ідеї зміцнення симбіозу національних систем та міжнародної фінансової системи, відповідно до яких передбачається підвищення ефективності економічної політики окремих країн на основі принципів максимальної відкритості та доступності відповідної макроекономічної й фінансової інформації; моніторинг тенденцій в економічних взаємовідносинах між країнами окремих регіонів; створення більш ефективних механізмів задля врегулювання проблем, що пов'язані із заборгованістю бізнесу, удосконалення правових засад банкрутства підприємств; послідовна й обґрунтована політика лібералізації руху капіталів, яка має забезпечити розширення доступу до міжнародних ринків капіталів національному бізнесу; краща взаємодія національних та міжнародних інститутів у сфері формування та реалізації фінансово-кредитної політики; посилення кредитної і стабілізаційної потужності міжнародних фінансових організацій, у тому числі збільшення їх ресурсних можливостей. Разом з тим, остання світова фінансова криза підтвердила невідповідність існуючих організаційних та інституційних механізмів міжнародних фінансових організацій вимогам та викликам сучасного етапу розвитку міжнародних економічних відносин, що викликає необхідність їхнього комплексного реформування. Для забезпечення макрофінансової стабільності в умовах територіальної та інституціональної інтеграції ринків необхідне посилення і підвищення ефективності міжнародного співробітництва у сфері формування міжнародних регуляторних механізмів в контексті подальшого реформування міжнародної фінансової архітектури, що потребує теоретичного і методологічного обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі дослідження процесів формування міжнародної фінансової архітектури в умовах глобалізації, насамперед, стосуються трансформаційних змін, що відбуваються у глобальному фінансовому середовищі, посиленні інституціоналізації та регулювання діяльності фінансових посередників, що створює можливості для інтеграції національних фінансових ринків у світовий (глобальний) ринок за допомогою використання сучас-

них інформаційно-комунікаційних технологій, міжнародного капіталу як каталізатора прискорення світового економічного розвитку.

Теоретико-методологічним підґрунтям аналізу ролі міжнародних фінансових організацій в умовах глобалізації є дослідження зарубіжних та вітчизняних економістів. Зокрема, можна відзначити роботи О. Білоруса, Б. Данілішина, В. Колосової, В. Козюка, І. Кругмана, Ф. Мишкіна, В. Міщенко, О. Мозгового, Х. Менвіла, М. Познера, А. Ругмана, Дж. Сороса, С. Сіденко, Дж. Стіглиця, А. Філіпенка, М. Фрідмана та інших економістів. Проте останні структурні зміни на фінансових ринках в умовах прискорення інноваційного розвитку, посилення їх волатильності та регулятивних змін потребують оцінки та аналізу діяльності міжнародних фінансових організацій як гаранта міжнародної валютної ліквідності та подальшого теоретичного обґрунтування.

Мета статті полягає у дослідженні функцій міжнародних фінансових організацій в контексті формування міжнародної фінансової архітектури та їх ролі у забезпеченні макрофінансової стабільності країн-членів на основі аналізу наявних тенденцій фінансування та кредитування, проведенні аналізу взаємодії України з МФО та оцінки її механізмів, стратегій і результатів з точки зору економічного розвитку, фінансової стабільності, інвестиційного потенціалу, ризиків та перспектив розвитку України під час війни та у період повоєнної реконструкції.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) дані сайтів міжнародних фінансових організацій, Міністерства фінансів України, Національного банку України; 2) публікації науковців щодо функцій і результатів діяльності МФО, її ефективності.

У процесі дослідження були використані наступні методи: історичний (при дослідженні етапів формування міжнародної фінансової архітектури та розбудові системи МФО), теоретичного узагальнення (при визначенні функцій МФО, форм та напрямів взаємодії державних інституцій з МФО), статистичний (при аналізі показників діяльності МФО та їх взаємодії з Україною).

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах фінансова глобалізація стає однією з головних тенденцій світового розвитку, що кардинально впливає на трансформаційні зміни у світовому господарстві, рівень якого досяг певної зрілості, про що свідчать валютно-фінансові кризи, які підтверджують високий рівень фінансової взаємозалежності. Особливість її виникнення пов'язана з тим, що в основі формування взаємопов'язаного, взаємозалежного,

інтегрованого фінансового простору без кордонів є глобалізація у секторі реальної економіки, що зокрема проявляється у формі потоків міжнародного капіталу. В умовах поширення глобалізаційних процесів загострюються проблеми у фінансовій сфері багатьох країн, серед яких питання бюджетної безпеки, безпеки у сфері управління державним боргом, у тому числі гарантованим державою та боргом корпоративного сектору, податковій сфері, сфері фінансів реального сектору економіки, кредитно-банківській сфері, сфері валютного ринку, а також у сферах функціонування фондового ринку та небанківського фінансового сектору. При цьому, що одним із найважливіших компонентів є безпека, насамперед, у фінансово-кредитній сфері [1; 2]. Безпека фінансових посередників зокрема визначається рівнем фінансової стійкості кредитно-банківських установ країни, ефективністю функціонування кредитно-банківської системи країни в цілому, її захищеністю від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників. Вирішальне значення у забезпеченні макроекономічної та макрофінансової стабільності залежить від ступеня розвитку та ефективного функціонування інституцій, які регулюють фінансову сферу як на рівні окремих країн так і на міжнародному рівні.

Якість інститутів має важливе значення для досягнення стійкого економічного зростання. Інститути можна розглядати, з одного боку, як набір формальних та неформальних норм, ступінь відповідності яким безпосередньо пов'язана з рівнем соціально-економічного розвитку конкретної держави. З іншого боку інститути можна розглядати у широкому значенні як набір механізмів і правил, який забезпечує перерозподіл ресурсів економіки. Зростання уваги до інститутів як чинників економічного зростання пов'язано з розвитком неінституціональної теорії, об'єктом дослідження якої є інфраструктурне забезпечення ринкової економіки. Інфраструктурні елементи не є безпосередніми складовими продуктивних сил, тобто самостійними чинниками виробництва, проте вони суттєво впливають на якість останніх, на рівень попиту і пропозиції, на економічну кон'юнктуру ринку. У наукових працях Д. Норта та Р. Томаса було висунуто гіпотезу, за якою міждержавні відмінності у темпах зростання пояснюються інституційними відмінностями [3]. Одночасно у сучасних емпіричних дослідженнях зазначається, що країни з більш розвиненими інститутами мають більшу стійкість до зовнішніх шоків [4].

Інституційне забезпечення макрофінансової стабільності важливе і для усунення впливу короткострокових дестабілізуючих чинників, і на тривалих проміжках часу. Але на тривалому часовому інтервалі інститути відіграють особливо важливу роль у сприянні макроекономічній стабільності та розвитку, без їх ефективної взаємодії зростання виявляється нестійким, а схильність до зовнішніх шоків — високою. Посилення регуляторної ефектив-

ності та злагодженості дій економічних інститутів, серед яких провідну роль відіграють центральні банки, урядові структури, агенції фінансових послуг та інші регулятори, має відбуватися на засадах розвитку наукового підґрунтя використання інструментів впливу, удосконалення професійних компетенцій їх менеджменту. Поширення знань та практичного досвіду здійснюється через програми технічного сприяння, які є не менш важливими елементами допомоги з метою розвитку, ніж фінансова складова. Міжнародні фінансові організації поряд з агенціями з розвитку є ключовими інститутами з надання програм технічного сприяння.

Досліджуючи характер та механізми взаємодії державних та недержавних суб'єктів світової економіки, відома англійська вчена С. Стрендж, викладачка Лондонської школи економіки, виділяє у зв'язку з цим два імперативи в дослідженні міжнародних економічних відносин. Перший — перемістити сферу вивчення міжнародної політичної економії подалі від державно-центричного підходу; другий — розширити кордони політики та розширити концепцію влади. На її думку, діяльність міжнародних фінансових організацій свідчить про розширення кордонів світової політики, що можна вважати однією з головних детермінант глобалізації. Особливо яскраво процес розширення кордонів проявляється у країнах з ринками, що формуються [5].

Однією з причин зростання загроз національним інтересам у фінансовій сфері можна назвати негативну дію фінансово-економічної кризи 2007–2009 рр., Covid-19 та широкомасштабної агресії росії проти України, що спричинили уповільнення глобальної економіки та посилення макрофінансової нестабільності, зміну кон'юнктури світових фінансових і товарних ринків, уповільнення зростання світової економіки. Для вітчизняного фінансово-кредитного сектору наслідками глобальної фінансово-економічної кризи стали посилення конкуренції за ресурси та високодохідні напрями їх розміщення за умови домінування державних банків та банків з іноземним капіталом, зменшення ринкової вартості банківських установ, зростання банківських ризиків, зниження прибутковості та неоптимальної структури витрат через списання безнадійної банківської заборгованості, збільшення «токсичних» активів та зростання відрахувань до резервів, кредитної стагнації, надлишкової ліквідності через надмірні ризики розміщення банківських ресурсів, зростання вартості залучених ресурсів і, як наслідок, підвищення відсоткових ставок за кредитами, обмеженість внутрішніх джерел фондування банків, особливо довгострокових, зростання запозичень на зовнішніх ринках і, як наслідок, рівня залежності банківського сектора від кон'юнктури світових фінансових ринків [2].

Циклічний та асиметричний характер розвитку світової економіки створює передумови посилення

глобальної нестабільності. За цих умов виникає потреба посилення антикризової функції в рамках міжнародної фінансової архітектури. Міжнародна фінансова архітектура, що сформувалася після Другої світової війни, сьогодні проходить випробування на міцність глобального масштабу, і вона, як показує сучасна практика, не витримує зростаючого навантаження. Існуюча архітектура виявилась непридатною для мобілізації прогнозованого, довготривалого і масштабного фінансування для забезпечення інвестицій, необхідних для вирішення глобальних проблем і досягнення цілей у сфері сталого розвитку. Ця архітектура характеризується незавершеністю, фрагментарністю й неефективністю, які втілені в діючій системі. Зокрема це проявляється у наступному:

- 1) поглибленням проблем у сфері державних фінансів у багатьох країнах: зростання державної заборгованості, хронічний дефіцит бюджетів, що змушує уряди спрямовувати значну частину доходів на виплати з обслуговування державного боргу, не маючи можливості достатньою мірою інвестувати у розвиток соціальної сфери;
- 2) посиленні конкуренції за фінансові ресурси на міжнародних фінансових ринках, що призводить до більш високої вартості кредитів, за якою змушені їх залучати країни, що розвиваються та країни з ринками що формуються, навіть з урахуванням ризику дефолту і волатильності ринку;
- 3) несправедливості та непрозорості у міжнародних фінансових відносинах, що проявляється у значних відмінностях в доступі країн до ліквідності під час кризи, при цьому лише незначна частка спеціальних прав запозичення (СПЗ) виділяється країнам, що розвиваються; насамперед, країнам Азії, Африки, Латинської Америки;
- 4) загострення глобальних проблем людства: продовольча, енергетична, нестача якісної питної води в умовах хронічного дефіциту інвестування у створенні глобальних суспільних благ і подолання глобальних проблем, включаючи забезпечення готовності до пандемії та дії в галузі клімату та екології;
- 5) посилення глобальної економічної нестабільності, зокрема на міжнародних фінансових ринках і потоках капіталу, повторювані глобальні фінансові кризи і кризи суверенного боргу, що повторюються, кардинально підривають зусилля, спрямовані на досягнення цілей у сфері сталого економічного розвитку [1; 6].

Визначальну роль у посиленні антикризової функції в рамках міжнародної фінансової архітектури виконують міжнародні фінансові організації (МФО), які виступають стабілізуючим чинником та важливим елементом в системі регулювання міжнародних валютно-фінансових відносин у світі. Як показує світовий досвід і сучасна практика міжнародних фінансових відносин, саме вони надають основну фінансово-економічну підтримку суб'єктам

системи МФО — країнам, що розвиваються та країнам з ринками, що формуються, які здійснюють ринкові перетворення. Роль МФО значно посилюється під час розгортання кризових явищ, зокрема щодо передбачення та подолання негативних наслідків.

Для міжнародного співтовариства, на сучасному етапі розвитку, не менш важливим є створення сприятливих умов для формування такої міжнародної фінансової архітектури, яка б дозволяла не лише безперешкодно користуватися перевагами глобалізації, а й забезпечила б рівний ступінь захищеності всіх країн від зовнішніх викликів ХХІ ст. Особливу нішу тут займають міжнародні інститути що діють у фінансовій сфері (МВФ, Група Світового банку, ЄБРР та ін.) та виступають основою збереження стійкості світового господарства вже протягом восьмидесяти років [7; 8].

Формування міжнародної фінансової архітектури почалося в умовах транснаціоналізації діяльності фінансових інститутів із створенням у 1930 р. у відповідності з рішенням міжурядової конвенції Банку міжнародних розрахунків (БМР). Його діяльність заповнила валютно-фінансовий сегмент системи міжнародних економічних відносин, у рамках якої взаємодія держав регулювалася правилами Генуезької валютної системи.

Об'єктивною передумовою переходу від Генуезької валютної системи і створення міжнародних фінансових організацій на основі Бреттон-Вудської угоди 1944 р. була необхідність надання допомоги для повоєнної реконструкції економіки країн Західної Європи після Другої світової війни. Це також відображало національні інтереси широкого кола країн, які розуміли необхідність упорядкування міжнародних валютних та кредитних відносин. Однак угода про заснування МВФ, що з самого початку базувалася на плані Г. Уайта — представника США, фактично заклало американське домінування у вирішенні найважливіших питань з надання міжнародної фінансової допомоги та сприяло подальшому зміцненню глобального лідерства США.

З середини 1950-х років після покращення ситуації в країнах Західної Європи основна увага МФО була сконцентрована на сприянні економічному розвитку колоніальних країн Азії та Африки, що отримали політичну та економічну незалежність. У зв'язку з переходом від Бреттон-Вудської до Ямайської валютної системи основним об'єктом регулювання стають країни з дефіцитом платіжних балансів, які звертаються за кредитами в МВФ, а це переважно країни що розвиваються та з ринками, що формуються. Це не лише означає, що основний тягар лежить на цих країнах, а й закріплює глобальну нерівність, підвищуючи соціальні витрати та провокуючи політичну нестабільність у країнах-боржниках. На початку 90-х років ХХ ст. МФО почали надавати фінансову та технічну підтримку постсоціалістичним країнам у Центрально-Східній

Європі та СНД при переході від централізованої планової економіки до ринкової [8; 9].

Наприкінці ХХ ст. у світовій фінансовій архітектурі сформувалася складна, але достатньо структурована та взаємопов'язана система МФО з підсистемами у вигляді всесвітніх фінансових організацій, регіональних, міжрегіональних та двосторонніх МФО, а також національних фінансових організацій. Ця система, чітко регульована має певні цілі і загальні характеристики: динамічність, взаємодію і координацію із суб'єктами інших підсистем, комунікативність та інформаційність.

Сучасна система МФО, яка нараховує декілька десятків одиниць — це сукупність міжнародних фінансових організацій, об'єднаних спільними цілями та завданнями функціонування, що координують та узгоджують свою діяльність через участь у спільних комітетах, форумах, конференціях, покликаних забезпечити здійснення комплексного проведення кредитно-фінансових операцій як на національному рівні країн — суб'єктів МФО, так і на міжнародному рівні в цілому. Діяльність МФО спрямована на підтримку та стабілізацію економік країн-членів шляхом надання кредитів та реалізації спеціально розроблених програм для вирішення проблем платіжного балансу, поповнення валютних резервів, підтримання стабільності національної валюти та проведення необхідних реформ у всіх сферах економіки [8; 9].

На сучасному етапі свого розвитку, в умовах широкомасштабної агресії росії, Україна активно співпрацює з різними міжнародними організаціями, які відіграли ключову роль у наданні фінансової та гуманітарної допомоги Україні під час війни. Допомога від цих організацій була критично важливою для підтримки економічної стабільності, забезпечення гуманітарних потреб, реалізації структурних реформ та створення підґрунтя для сталого економічного зростання. Україна сьогодні досить активно співпрацює з різними міжнародними організаціями

та урядами країн (МВФ, Світовий банк, ЄБРР, ООН, ЄС, уряди США, Канади, Німеччини та ін.). Таке співробітництво передбачає залучення фінансової й технічної підтримки, обмін кращим міжнародним досвідом, приведення українських стандартів у відповідність до світових та ін. Форми та напрями взаємодії державних інституцій та МФО наведено у таблиці 1.

Кожна з міжнародних фінансових організацій має свої функції, особливості організації міжнародної співпраці і відіграє відповідну роль у міжнародній фінансовій архітектурі.

Банк міжнародних розрахунків (BIS), який часто називають центральним банком глобального рівня або банком для центральних банків відіграє важливу роль у розбудові міжнародної фінансової архітектури та забезпеченні макрофінансової стабільності в умовах фінансової глобалізації. Його очільник Августін Карстенс попереджає про ризики у сфері державних фінансів, пов'язані зі зростанням обсягів міжнародного державного боргу, що сягнув рекордних позначок [10]. Перехід центральних банків до жорсткого монетарного регулювання на тлі прискорення інфляції у постковідний період ускладнює управління державним боргом країн і посилює боргові ризики. Кліматичні та екологічні проблеми посилюють боргові ризики країн, до яких додаються політичні ризики, пов'язані зі зростанням витрат на оборону, вибори, невинуватене використання протекціоністських заходів.

Враховуючи важливу роль Банку міжнародних розрахунків у інституційному забезпеченні макрофінансової стабільності Україна прагне до розширення співпраці з ним і планує приєднання до BIS. Для забезпечення стабільного функціонування банківського сектору Національним банком України здійснюється послідовна імплементація рекомендацій Базельського комітету, який функціонує при Банку міжнародних розрахунків, щодо організації ефектив-

Таблиця 1

Форми взаємодії державних інституцій та МФО

Форми взаємодії	Напрями взаємодії
Фінансова допомога	Кредитування Спільне фінансування проектів Безповоротна фінансова допомога
Організаційна допомога	Консультації Аналітична робота Надання рекомендацій Контроль виконання індикаторів
Технічна допомога	Надання технологій та прав інтелектуальної власності Надання обладнання та майна Надання робіт та послуг Надання додаткового кваліфікованого персоналу Надання грантів та стипендій Проведення тренінгів та семінарів, організація навчання

Джерело: складено автором з використанням [7; 9]

ного банківського нагляду у практичну діяльність українських банків [11; 12].

МВФ — це найбільша фінансова організація світу, яка відіграє важливу роль у забезпеченні макроекономічної стабільності в країнах світу, її позики використовуються для допомоги при проблемах у сфері державних фінансів, монетарній сфері. В умовах війни такі позики для нас найбільш актуальні, оскільки є постійний дефіцит бюджету. Кредитні ресурси МВФ є одними з «найдешевших» порівняно з умовами надання позик іншими кредиторами. Завдяки програмам МВФ Україна отримала можливість забезпечити фіскальну та фінансову стабільність, розпочати реалізацію структурних реформ в соціально-економічній сфері та посилити обороноздатність країни.

На МВФ як правило орієнтуються інші міжнародні організації, уряди іноземних держав, приватний бізнес приймаючи рішення про співпрацю із суб'єктами міжнародних економічних відносин. МВФ має статус спеціалізованої установи ООН і його метою є регулювання валютно-кредитних відносин країн-членів та надання їм допомоги при дефіциті платіжного балансу шляхом надання коротко- і середньострокових кредитів в іноземній валюті. Надання позик як правило супроводжується переліком певних умов та рекомендацій [13; 14].

Співпраця України з МВФ розпочалась ще у 1992 р., коли Україна стала членом цієї організації. Наша держава отримала доступ до фінансових і технічних ресурсів МВФ, які спрямовувались на досягнення макроекономічної стабільності, проведення структурних реформ, ринкової трансформації економіки. В рамках реалізації спільних з МВФ програм сприяння економічному розвитку України за ці три десятиліття наша держава отримала фінансування на суму 53,9 млрд. дол США. Це значні кошти, які дозволили стабілізувати фінансову систему, утримувати на належному рівні обсяг золотовалютних резервів Національним банком і реалізувати 16 програм економічного розвитку. Завдяки співпраці України з МВФ вдалося підтримувати макроекономічну стабільність як у кризових умовах, так і в умовах воєнної агресії зі сторони Росії. Після збройного нападу на нашу державу Україна у березні 2022 р. отримала екстрену фінансову допомогу 1,4 млрд. дол. США з використанням Інструменту прискореного фінансування (Rapid Financing Instrument — RFI). Для підтримки України МВФ також відкрив рахунок, на який зараховувалися кошти країн-членів для фінансової підтримки України, кошти міжнародних організацій та міждержавних формувань, з якого на кінець I кварталу 2023 р. Україна отримала кредитних і грантових коштів на майже 4,5 млрд. дол. США [15].

Крім Інструменту прискореного фінансування МВФ також застосовує Механізм розширеного фінансування (Extended Fund Facility — EFF). Так Програма Механізму розширеного фінансування,

затверджена у березні 2023 р., розрахована на чотири роки та передбачає фінансування у два етапи на суму близько 15,6 млрд. дол. США [15]. Вона спрямована на вирішення проблем платіжного балансу, відновлення фіскальної та боргової стійкості, сприяння економічному зростанню в умовах повоєнного відновлення економіки з урахуванням перспектив євроінтеграції України [16]. Крім фінансової допомоги МВФ надає Україні технічну допомогу, консулює урядові структури та НБУ щодо монетарної політики і банківського нагляду, податкової і боргової політики, економічної політики в умовах воєнного стану та щодо повоєнного відновлення економіки.

Як видно з рис. 1, МВФ разом з іншими МФО надають суттєву допомогу Україні у вирішенні фінансових проблем. Лідерами у фінансовій підтримці України у цей скрутний час є США, ЄС, Японія, Канада, МВФ та Світовий банк.

Світовий банк є однією з найбільших у світі організацій, що надають допомогу з метою розвитку. Він ставить перед собою мету підвищувати рівень життя і покращувати його серед найбіднішого населення в країнах, що розвиваються. Для цього Світовий банк здійснює свою діяльність більш ніж у 100 країнах-членах, надаючи їм фінансову і консультаційну допомогу, розробляє відповідні програми і стратегії допомоги. Якщо, МВФ — це інститут забезпечення базових потреб для звичайного функціонування економіки, то Світовий банк — це наступний рівень в економічному розвитку, який фокусується на покращеннях, він може виділяти кошти на розвиток конкретних галузей економіки.

Група Світового банку (World Bank Group) — це сукупність багатосторонніх організацій розвитку, які належать і підзвітні урядам країн-членів організації. Банк було засновано 27 грудня 1945 за рішенням Бреттон-Вудської конференції. На сьогодні ця група складається із п'яти міжнародних організацій: Міжнародний банк реконструкції та розвитку, МБРР (IBRD); Міжнародна асоціація розвитку, МАР (IDA); Міжнародна фінансова корпорація, МФК (IFC); Багатостороння агенція з гарантій інвестицій, БАГІ (MIGA); Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів, МЦУІС (ICSID). Діяльність цих установ орієнтована на надання фінансової і технічної допомоги країнам, що розвиваються. Вона базується на двох основних принципах: створення сприятливого інвестиційного та бізнес-клімату, нових робочих місць і умов для сталого економічного зростання в країнах, що розвиваються та з ринками, що формуються [16; 20].

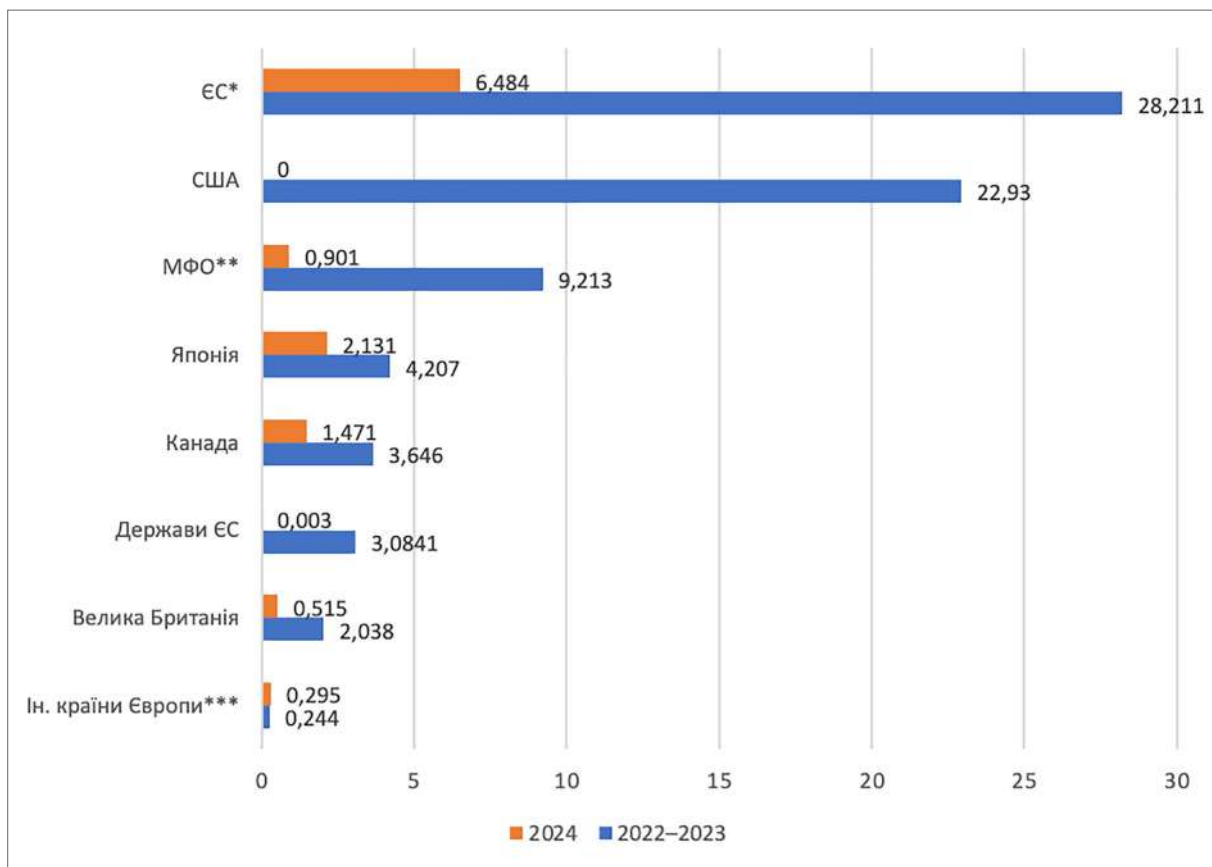
Для України співпраця з цією МФО має величезне значення, оскільки Світовий банк є другим, після МВФ, кредитором України: за понад три десятиліття співробітництва Україна отримала позик на 14,2 млрд. дол. США і 2,2 млрд. євро [16; 17]. Ці кошти спрямовуються на фінансування довгострокових інвестиційних проектів з метою структурних

змін економіки, забезпечення макрофінансової стабільності, покриття бюджетних дисбалансів тощо. За даними Міністерства фінансів України, станом на 01 листопада 2024 року портфель проектів МБРР включає 14 інвестиційних та 3 системні проекти на загальну суму 6,7 млрд. дол. США та 1,1 млрд. євро (вибірка коштів за якими складає 77,53% — в дол. США та 95,43% — в євро від загальної суми позик). Також на стадії реалізації знаходиться 6 інвестиційних проектів за рахунок грантових коштів на загальну суму 984,5 млн. дол. США та 47,7 млн. євро [17].

Важливим інститутом міжнародної фінансової архітектури також є Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) — міжнародна фінансова організація, діяльність якої спрямована на фінансування проведення економічних реформ у постсоціалістичних країнах: у Центрально-Східній Європі та СНД з метою їх переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки та інтеграції економік цих країн у міжнародні господарські зв'язки. ЄБРР має статус міжнародної фінансової організації з найвищим кредитним рейтингом (AAA). Створений у 1991 році, ЄБРР на даний час об'єднує 73 країни, ЄС та ЄІВ. Україна стала членом ЄБРР у 1992 р. [16; 18].

ЄБРР працює на комерційній засадах і, на відміну від МВФ, надає лише цільові кредити для конкретних приватних або державних проектів. Близько 60% позичкових коштів спрямовуються у приватний і до 40% — у державний сектори. Також ЄБРР активно займається консультативною діяльністю, навчанням банківських фахівців та допомагає в організації систем з розподілу продовольства. Однак спеціальних коштів для надання технічної допомоги ЄБРР не має, а залучає інші ресурси, в тому числі із створених у країнах ЄС спеціальних фондів, міжнародних організацій. ЄБРР фінансує реалізацію чітко структурованих, фінансово надійних проектів (включаючи численні проекти для малих підприємств) як безпосередньо, так і через фінансових посередників, таких як місцеві банки й інвестиційні фонди [9].

Співпраця з ЄБРР має важливе значення для України, оскільки цей банк є одним з найбільших інституційних інвесторів з поміж інших МФО. За даними Міністерства фінансів, станом на 01.11.2024 року сукупний обсяг виділеного Україні Банком фінансування становить 20,0 млрд. євро в рамках 597 проектів. На стадії реалізації в державному секторі економіки знаходиться 11 спільних з ЄБРР проектів загальним обсягом кредитів 2,3 млрд. євро. Обсяг

* з ЄІВ; ** МВФ та Світовий банк; *** Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Албанія

Рис. 1. Зовнішнє фінансування державного бюджету України у 2022–23 рр. та на 28.05.2024 р., млрд. дол.

Джерело: побудовано за даними [19]

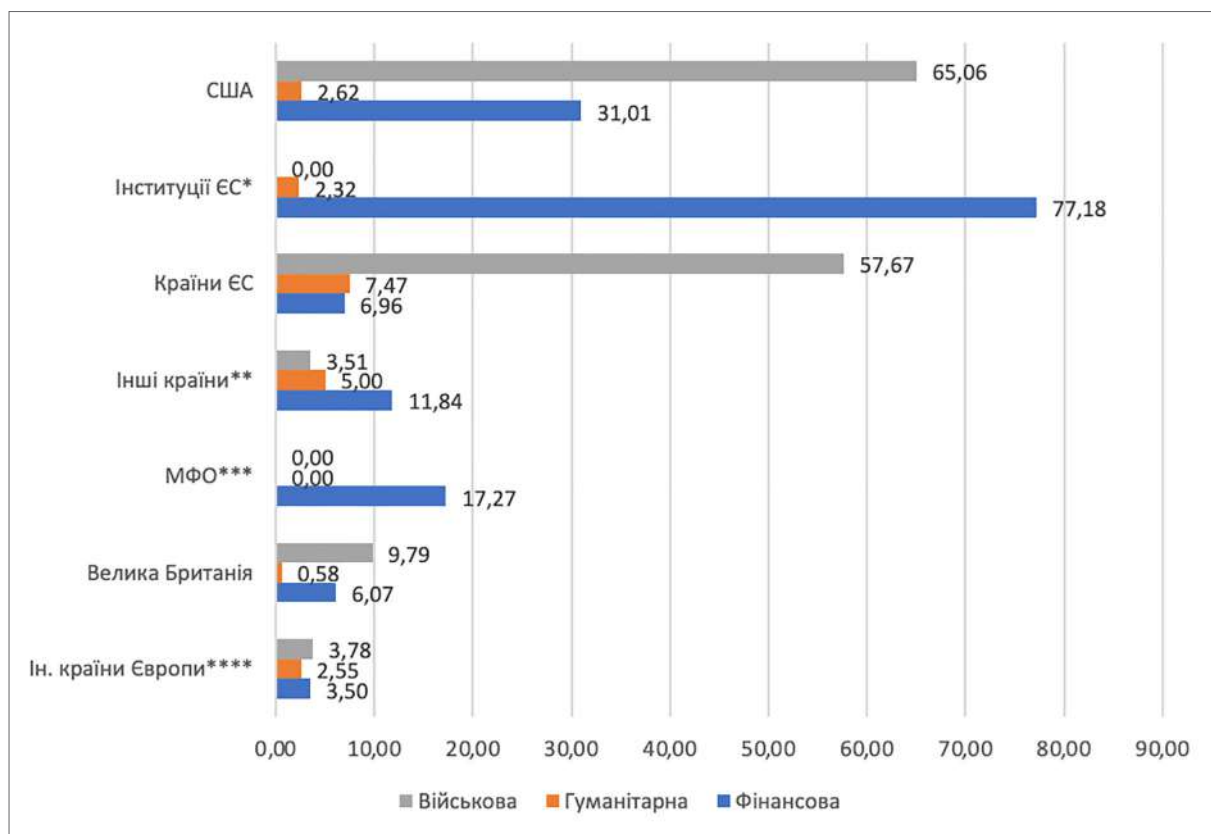
використання коштів кредиту ЄБРР за цими проектами станом на 01 листопада 2024 року — 1,2 млрд. євро (51,86% загальної суми позик) [18].

Сьогодні, коли Україна перебуває в умовах неспровокованої широкомасштабної російсько-української війни, її економічна діяльність неможлива без використання іноземного капіталу. Недостатність внутрішніх ресурсів для національної економіки потребує тісної співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. Їх залучення до фінансування програм економічного зростання України та оновлення її виробничої інфраструктури зумовлює доцільність розвитку системи бюджетного планування та підвищення ефективності бюджетних видатків.

Протягом повномасштабної війни Росії проти України уряди іноземних держав також надавали значну фінансову підтримку Україні. Ця підтримка охоплює різні форми, такі як гранти, пільгові кредити, пряма бюджетна допомога та інші фінансові інструменти, які мали на меті забезпечити макроекономічну стабільність, підтримку соціальних програм, відновлення інфраструктури та зміцнення обороноздатності України. Масштаби офіційної фінансової допомоги Україні за окремими напрямками за період з січня 2022 до квітня 2024 р. наведено на

рис. 2. Як бачимо, найбільше офіційної фінансової допомоги надійшло від США, інституцій та окремих країн ЄС, Великої Британії, інших країн Європи, Японії, Канади, МВФ, Світового банку, ЄБРР.

Повоєнна реконструкція України та її подальший соціально-економічний розвиток потребує значних фінансових ресурсів. Дослідження показників соціально-економічного становища держави за підсумками 2022–2023 рр. показує, що в умовах невизначеності відносно термінів закінчення війни та розмірів збитків від російської агресії, які постійно зростають, Україна відчуває критичну необхідність в посиленні фінансової підтримки з боку країн-партнерів та міжнародних фінансових організацій. У повоєнний період Україна скоріш за все не матиме необхідних фінансових ресурсів для відбудови за рахунок бюджету або запозичень на внутрішньому ринку. Як свідчить зарубіжний досвід повоєнного відновлення, у перші роки основним джерелом фінансування для більшості постконфліктних країн була фінансова допомога від зарубіжних партнерів. На основі зарубіжного досвіду можна теоретично побудувати дві моделі повоєнної реконструкції України. Перша (економічна) модель ґрунтується на механізмах компенсаційного відшкодування коштів

* Єврокомісія, Рада ЄС та Європейський фонд миру; ** Австралія, Канада, Нова Зеландія, Південна Корея, Тайвань, Туреччина, Японія; *** МВФ, Світовий банк, ЄБРР; **** Норвегія, Швейцарія, Ісландія

Рис. 2. Офіційна допомога Україні з січня 2022 р. до квітня 2024 р., млрд. євро
Джерело: побудовано за даними [19]

власникам втраченого майна. Друга модель передбачає побудову принципово іншої економіки на сучасних інноваційних засадах. Вона потребуватиме акумуляції значних фінансових ресурсів [21].

На відновлення економічного потенціалу України після війни за моделлю компенсаційного відшкодування, за експертними оцінками міжнародних інституцій (ООН, Єврокомісії, МВФ, Групи Світового банку а також Уряду України) уже на сьогодні потрібно від 350 до 600 млрд. дол. США, (обсяг прямої шкоди завданої війною — понад 155 млрд. дол. США). Зрозуміло, що ця цифра буде вища, оскільки війна триває.

Потреби у фінансуванні відновлення на основі інноваційної моделі є значно більшими. Одним із прикладів оцінювання вартості такого відновлення є План відновлення України, представлений Україною на конференції у Лугано в липні 2022 року вартістю 750 млрд. дол. США, в рамках 15 стратегічних напрямів, розрахований на 10 повоєнних років [22]. Зокрема, потребу у фінансуванні відновлення та модернізації житлового фонду та інфраструктури регіонів оцінено в 150–250 млрд. дол. США, розширення та інтеграцію логістики з країнами ЄС — 120–160 млрд. дол. США, програму енергетичної незалежності та «зеленого» курсу — 130 млрд. дол. США, забезпечення макрофінансової стабільності — 60–80 млрд. дол. США, забезпечення конкурентного доступу до капіталу — 75 млрд. дол. США, розвиток оборонного сектору — 50 млрд. дол. США, сектору реальної економіки — 50 млрд. дол. США [22].

Запропонований Україною План відновлення значною мірою покладається на міжнародну допомогу. З цією метою була створена Коаліція відновлення України, яка об'єднує країни-партнери та бізнесові структури різних країн. Представники понад 40 країн світу і близько 20 міжнародних організацій за результатами Міжнародної конференції у м. Лугано 5 липня 2022 р., схвалили Декларацію Лугано і пообіцяли надання скоординованої політичної, фінансової та технічної підтримки з цією метою.

Як було зазначено на конференції, Україна сподівається, що 2/3 фінансування забезпечать партнери. Але акцент зроблений саме на міжнародну допомогу, а не на участь приватного сектору. Передбачається, що приватні інвестиції становитимуть близько третини фінансування. Очікувана структура фінансового сукупного ресурсу відновлення така: 250–300 млрд. дол. США — гранти від міжнародних партнерів для фінансування сектору безпеки та оборони, відбудови зруйнованого житла; 200–300 млрд. дол. США — кредити для фінансування модернізації інфраструктури та підтримки фінансової системи; 250 млрд. дол. США — приватні інвестиції для реалізації інфраструктурних проєктів [22; 23].

В умовах дефіциту фінансових ресурсів внаслідок війни, зростає значення залучення інвестицій в економіку країни [24]. Вітчизняна економіка потребує

не лише відновлення довоєнних показників, але й модернізації з урахуванням реалій сьогодення: рівня технологій, цифрових інновацій, екологічної безпеки. Це може бути досягнуто за допомогою пошуку зовнішніх альтернативних джерел фінансування. Для відновлення України потрібно розробити і реалізувати своєрідний план Маршала, основою якого може бути «План відновлення України», розроблений Національною радою з відновлення України від наслідків війни. Для цього потрібно об'єднати ресурси і можливості міжнародних фінансових організацій (МВФ, Група Світового банку, ЄБРР та ін.), кредити і гранти урядів країн-партнерів, залучити потенціал міжнародного приватного бізнесу. Потрібно також скористатися і можливостями, які надає Україні її статус країни-кандидата в члени ЄС для використання ресурсів із різних фондів фінансової підтримки ЄС як для відновлення економіки, так і для розвитку інноваційної сфери.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Міжнародні фінансові організації відіграють важливу роль у глобальній економіці, забезпечуючи фінансову підтримку, технічну допомогу та координацію економічної політики між країнами. Вони сприяють стабільності та розвитку міжнародної фінансової системи, підтримують економічні реформи та розвиток інфраструктури. МФО забезпечують концентрацію і перерозподіл фінансових ресурсів на міжнародних фінансових ринках, вони сприяють надійному та ефективному функціонуванню національних фінансових систем, а їх кредити є важливим джерелом фінансування країн що розвиваються та з ринками що формуються. Економіко-правове регулювання діяльності МФО здійснюється на основі міжнародних договорів, конвенцій та внутрішніх нормативних актів країн-учасниць.

В умовах глобальної нестабільності контроль за діяльністю міжнародних фінансових організацій з боку міжнародної спільноти знаходиться на дуже низькому рівні та вимагає значного посилення. За таких обставин головною міжнародною проблемою у політичному контексті є пошук шляхів поєднання глобального регулювання з демократичною звітністю та прозорістю міжнародних фінансових відносин. Проблеми формування глобальної фінансової архітектури та ефективної системи МФО полягають у значних протиріччях в інтересах суб'єктів міжнародних фінансових відносин, недосконалих механізмах та методології їх регулювання. У сучасних умовах міжнародні фінансові організації здійснюють значний вплив на регулювання світової економіки, і виконують таким чином окремі функції глобального управління. Але при цьому їх діяльність потребує не просто реформування, а й створення умов для надання реальної допомоги країнам-членам, що потребують лібералізації торговельних, інвестиційних та фінансових потоків, забезпечення мобільності робочої сили та інформації, надання необмеженого доступу до знань.

Співпраця України із ключовими міжнародними фінансовими інституціями сьогодні стала безальтернативним засобом стабілізації внутрішньої фінансової системи в умовах стійких кризових явищ і дисбалансів у національній економіці та має значний вплив на реформування економіки України. Незважаючи на низку організаційних недоліків, міжнародна фінансово-кредитна та технічна допомога мають вагомe значення для України, оскільки сприяють покращенню економічного становища держави та її макрофінансових показників, досягненню макроекономічної стабільності, формуванню конкурентного ринкового середовища, оновленню виробничої інфраструктури тощо. Це дало можливість реалізувати велику кількість інфраструктурних проєктів у різних галузях економіки та регіонах України. Подальший розвиток співпраці України з різними МФО передбачає, що процес отримання

міжнародних кредитів, їх використання та оцінка ефективності реалізованих проєктів мають бути прозорими та доступними для громадськості.

Незважаючи на значний інтерес науковців до функціонування і ролі МФО, значну кількість наукових публікацій, присвячених даній проблематиці, прискорення процесів фінансової глобалізації та зростання їх впливу на національну економіку визначають потребу подальших наукових пошуків. Зокрема недостатньо розробленими залишаються екологічні наслідки глобалізаційних процесів та розбудова ефективних механізмів міжнародної співпраці у цьому напрямку. Є потреба у науковому обґрунтуванні структурних трансформацій світової економіки під впливом глобального перерозподілу фінансових ресурсів як наслідку функціонування міжнародних фінансових організацій та їх співпраці з національними інституціями.

Література

1. Кулик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : монографія. Львів : Видавництво ЛКА, 2015. 594 с.
2. Циганов С. А., Циганова Н. В. Структурні трансформації на фінансових ринках в умовах глобального розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. Т. 2, № 10. С. 70–78. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17020320404594.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
3. North D., Robert P. T. *The Rise of the Western World: A New Economic History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1973. 171 p.
4. Rodrik D. Where did all the growth go? External Shocks, Social Conflicts, and Growth Collapses. *Journal of Economic Growth*. 1999. № 4(4). P. 385–412.
5. Strange S. *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 218 p.
6. Проблеми та перспективи забезпечення макроекономічної стабільності : монографія / за ред. С. В. Леонова і М. М. Бричко. Суми : Сумський державний університет, 2022. 181 с.
7. Колосова В. П. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. *Економіка України*. 2016. С. 61–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_12_5 (дата звернення: 10.10.2024).
8. Сіденко С. В., Кульбіда М. В. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн. *Міжнародна економічна політика*. 2020. № 1–2 (32–33). С. 100–136.
9. Лобас М. Г. Міжнародні фінансові організації та їх значення для економічного розвитку країн. *Агроінком: аграрний інформаційний науково-виробничий журнал*. 2010. № 4–6. С. 1–8. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Agroin/2010_4-6/LOBAS.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
10. Циганова Н. В. Консолідація банківського сектору у конкурентному середовищі : монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 422 с.
11. Jones M. BIS sends government debt warning before important elections. *Reuters*. July 1, 2024. URL: <https://www.reuters.com/markets/global-markets-bis-pix-2024-06-30/> (дата звернення: 10.10.2024).
12. Основні принципи ефективного банківського нагляду. *Базельський комітет з банківського нагляду*. Квітень 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Core_Principles_for_effective_banking_supervision-April_2024_ua.pdf?v=7 (дата звернення: 10.10.2024).
13. Данилишин Б. М. Співробітництво з МВФ: проблеми і перспективи. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/spivrobitnictvo-z-mvf-problemi-i-perspektivi-.html> (дата звернення: 10.10.2024).
14. Кульбіда М. В. Напрями вдосконалення співробітництва України та МВФ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 22(2). С. 50–54.
15. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions#1> (дата звернення: 10.10.2024).
16. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. *МЗС України*. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami> (дата звернення: 10.10.2024).

17. Інформаційна довідка щодо стану співробітництва України зі Світовим банком. *Міністерство фінансів України*. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%91%D0%A0%D0%A0_01_11_24.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
18. Європейський банк реконструкції та розвитку. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ebrr> (дата звернення: 10.10.2024).
19. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2024 року. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2024-roku> (дата звернення: 10.10.2024).
20. Антоненко І. Співробітництво України з міжнародними фінансово кредитними організаціями — шлях до стабільності та розвитку в період кризи. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2009_13/Antonenk%D0%BE.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
21. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи : міжнародна колективна монографія / за ред. В. В. Небрат; НАН України, ДУ «ІЕП НАН України». Київ, 2023. 571 с.
22. План відновлення України / Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Липень 2022 р. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2024).
23. *Економічне відновлення України після війни: аналітичний портал*. URL: <http://surl.li/bzqji> (дата звернення: 10.10.2024).
24. Циганов С. А., Сизоненко В. А. Циганова Н. В. Вплив глобалізації на регулювання банківських систем. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2018. Том 23, Вип. 8 (73). С. 22–29. URL: http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2018_23_8/6.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

References

1. Kulyk, P. O., Kovtun, O. I. & Bashnyanyn H. I. (2015) *Hlobal'na ekonomika: pryntsyipy stanovlennya, funktsionuvannya, rehulyuvannya ta rozvytku [Global Economy: Principles of Formation, Functioning, Regulation and Development]: monohrafiya*. L'viv: Vydavnytstvo LKA [in Ukrainian].
2. Tsyhanov, S. A., Tsyhanova, N. V. (2023) *Strukturni transformatsiyi na finansovykh rynkakh v umovakh hlobal'noho rozvytku [Structural transformations in financial markets in the context of global development]*. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Internauka"*. Seriya: "Ekonomichni nauky". Vol. 2, № 10. P. 70–78. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17020320404594.pdf> [in Ukrainian].
3. North, Douglas, Robert P. Thomas (1973) *The Rise of the Western World: A New Economic History*. Cambridge: Cambridge University Press, 171 p.
4. Rodrik, Dani (1999) Where did all the growth go? External Shocks, Social Conflicts, and Growth Collapses. *Journal of Economic Growth* 4(4): 385–412.
5. Strange, Susan (1996) *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy*. Cambridge: Cambridge University Press, 218 p.
6. Lyeonov, S. V. & Brychko M. M., ed. by (2022) *Problemy ta perspektyvy zabezpechennya makroekonomichnoyi stabil'nosti: monohrafiya [Problems and prospects of ensuring macroeconomic stability: monograph]*. Sumy: Sumy State University [in Ukrainian].
7. Kolosova, V. P. (2016) *Vplyv mizhnarodnykh finansovykh orhanizatsiy na ekonomichnyy rozvytok krayiny: pytannya teorii [The influence of international financial organizations on the economic development of the country: issues of theory]*. *Ekonomika Ukrayiny*. P. 61–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_12_5 [in Ukrainian].
8. Sidenko, S. V. & Kul'bida, M. V. (2020) *Mizhnarodni finansovi orhanizatsiyi u protsesakh ekonomichnoyi modernizatsiyi krayin [International financial organizations in the processes of economic modernization of countries]*. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*. № 1–2 (32–33). P. 100–136 [in Ukrainian].
9. Lobas, M. H. (2010) *Mizhnarodni finansovi orhanizatsiyi ta yikh znachennya dlya ekonomichnoho rozvytku krayin [International financial organizations and their significance for the economic development of countries]*. *Ahroinkom: ahrarnyy informatsyyny naukovo-vyrobnychyy zhurnal*. № 4–6. P. 1–8. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Agroin/2010_4-6/LOBAS.pdf [in Ukrainian].
10. Tsyhanova, N. V. (2020) *Konsolidatsiya bankivs'koho sektoru u konkurentnomu seredovyshchi: monohrafiya [Consolidation of the banking sector in a competitive environment: monograph]*. Kyiv, KNEU, 422 p. [in Ukrainian].
11. Jones, M. (2024) BIS sends government debt warning before important elections. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/markets/global-markets-bis-pix-2024-06-30/>.
12. *Osnovni pryntsyipy efektyvnoho bankivs'koho nahlyadu [Core Principles for Effective Banking Supervision]*. *Basel Committee on Banking Supervision*. April, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Core_Principles_for_effective_banking_supervision-April_2024_ua.pdf?v=7 [in Ukrainian].
13. Danylyshyn, B. M. (2016) *Spivrobitnytstvo z MVF: problemy i perspektyvy [Cooperation with the IMF: problems and prospects]*. *Dzerkalo tyzhnya*. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/spivrobitnytstvo-z-mvf-problemi-i-perspektivi-.html> [in Ukrainian].
14. Kul'bida, M. V. (2018) *Napryamy vdoskonalennya spivrobitnytstva Ukrayiny ta MVF [Directions for improving cooperation between Ukraine and the IMF]*. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Ser. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta suitove hospodarstvo*. № 22(2). P. 50–54 [in Ukrainian].

15. Spivpratsya z mizhnarodnymy finansovymy orhanizatsiyamy [Cooperation with international financial organizations]. *National Bank of Ukraine*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions#1> [in Ukrainian].
17. Informatsiyna dovidka shchodo stanu spivrobotnytstva Ukrayiny zi Svitovym bankom [Information note on the status of Ukraine's cooperation with the World Bank]. *Ministry of Finance of Ukraine*. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%91%D0%A0%D0%A0_01_11_24.pdf [in Ukrainian].
18. Yevropeys'ky bank rekonstruktsiyi ta rozvytku [European Bank for Reconstruction and Development]. *Ministry of Finance of Ukraine*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ebrr> [in Ukrainian].
19. Zvit pro finansovu stabil'nist'. Cherven' 2024 roku [Financial Stability Report. June 2024]. *National Bank of Ukraine*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2024-roku> [in Ukrainian].
20. Antonenko, I. Spivrobotnytstvo Ukrayiny z mizhnarodnymy finansovo kredytnymy orhanizatsiyamy — shlyakh do stabil'nosti ta rozvytku v period kryzy [Cooperation of Ukraine with international financial and credit organizations — the path to stability and development in times of crisis]. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2009_13/Antonenk%D0%BE.pdf [in Ukrainian].
21. Ed. By Nebrat V. V. (2023) Vidbudova dlya rozvytku: zarubizhnyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy: mizhnarodna kolektyvna monohrafiya [Reconstruction for development: foreign experience and Ukrainian prospects: international collective monograph]. *DU "IEP NAN Ukrayiny"*. Kyiv, 571 p. [in Ukrainian].
22. Plan vidnovlennya Ukrayiny [Ukraine Recovery Plan]. *Natsional'na rada z vidnovlennya Ukrayiny vid naslidkiv viyny*. July 2022. URL: <https://recovery.gov.ua/> [in Ukrainian].
23. *Economic recovery of Ukraine after the war: analytical portal*. URL: <http://surl.li/bzqji> [in Ukrainian].
24. Tsyhanov, S. A., Syzonenko, V. A. & Tsyhanova N. V. (2018) Vplyv hlobalizatsiyi na rehulyuvannya bankivs'kykh system [The impact of globalization on the regulation of banking systems.]. *Bulletin of the Odessa National University. Economics*. 2018. Vol. 23, Issue 8 (73). P. 22–29. URL: http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2018_23_8/6.pdf [in Ukrainian].